Sfântul
Ioan Gură de Aur

Cuvânt la vameșul și fariseul*

Traducere din limba greacă veche și adnotări de Dr. Andrei Ion Popescu.

*Această omilie am tradus-o potrivit originalului grecesc: Sfântul Ioan Gură de Aur, *Εἰς τὸν τελώνην καὶ τὸν Φαρισαῖον λόγος [In publicanum et pharisaeum]* în *PG 59*, coll. *Patrologiae cursus completus (series Graeca)* 59, Paris, 1857-1866, 595–600.

Ceі care de departe privesc pajiștile, pe de o parte, (30) văd grațiozitatea multicoloră a florilor, iar pe de altă parte, recunosc farmecul lor atunci când, fiind aproape, le ating cu mâinile lor. Reflectează, frate, la o rânduială ca aceasta a Bisericii, fiindcă, pentru cei ce vor, (35) lecturile de Dumnezeu insuflate ale Sfintelor Scripturi stau înainte ca niște flori binemirositoare. Căci cine ar putea privi în Edenul cel duhovnicesc pe proorocі dănțuind, pe apostoli cârmuind, pe martiri rugându-se, pe îngeri luptându-se împreună împotriva diavolului, pe învățători suferind pentru dreapta credință? [Cine ar putea privi] harul Duhului oferit din abundență, turmele cuvântătoare pecetluite (40) cu sângele Stăpânului, iar ceea ce este mai presus de cele zise, [cine ar putea privi] culmea bunătăților, garanția nădejdilor, punctul cel mai înalt al desfătării, desăvârșirea bucuriei, adică Evanghelia lui Hristos în care stă ascunsă desăvârșirea vieții noastre? (45) Așadar, să privim la Stăpânul Hristos atunci când Se bucură deplin de robii Săi prin intermediul cărora observăm că patimile sunt puse pe fugă, marea tremură de frică, vânturile se liniștesc, moartea este condamnată, iadul este prădat, demonii sunt alungați, păcătoșii se întorc (50) la propriul Stăpân.

Într-adevăr, Hristos a făcut cunoscute aceste harisme în dumnezeiești-le Evanghelii, întru care arată că drepții strălucesc dincolo de soare, mădularele trupului celor paralizați sunt întărite, paraliticii purtători de pat aleargă, vameșii primesc vrednicii (55) de evangheliști, lepra se scutură ca praful printr-o voință naturală, febra pleacă pe neobservate la cuvântul Stăpânului, morții primesc ușor viață, mormintele slobozesc la viață pe cei care îi țineau în ele, mândria unui fariseu se smerește [și] umilința unui vameș se înalță [la cer].

Într-adevăr, ofranda fărâmiturilor mici de pâine este, în consecință, un lucru în stare să mulțumească [foamea] atâtor oameni buni care au fost săturați [prin intermediul lor] (60). (596) Sunt convins că veți înțelege, ca de

p.134
Icoana Maicii Domnului făcătoare de minuni „Eleusa" (Paraclisul Arhiepiscopal „Buna Vestire" din Râmnicu Vâlcea)

obicei, și de data aceasta, (28) cuvintele noastre, umplându-vă cămările sufletelor cu abundența bunătăților celor propovăduite în public (30). Desigur, de vreme ce și voi, cu bunăvoința lui Dumnezeu, stați întinși la masa cea sărăcăcioasă, și eu iarăși, având nădejde în dispoziția iubirii voastre, am supus grumazul sufletului jugului de învățător.

Veniți, așadar, [fiindcă] tocmai acum vă voi pune înainte citirea [biblică]. Pentru voi (35) toți cei bogați, eu, gazda cea săracă stau de față, compunând ospățul cuvântului. „Doi oameni, zice [evanghelistul], s-au suit la templu ca să se roage: unul era fariseu, iar celălalt vameș”[1]. Fariseul era lucrătorul lăudăros al dreptății, cel care a secerat prematur ogorul virtuților (40), cel care era bogat mai degrabă cu aroganța decât cu bogățiile, cel care a scuturat fructul virtuților cu o aroganță subtilă, făuritorul trufiei, acuzatorul întregii creații, dovada neiubirii de oameni, ocărâtorul neiertător, tulburarea rugăciunii vameșului. Totuși, nimeni (45) să nu-mi primească cuvântul ca unul plecat spre jignire, ci ascultând înseși cuvintele fariseului, să priceapă că cele spuse sunt adevărate: „Dumnezeule, zice [fariseul], Îți mulțumesc că nu sunt ca ceilalți oameni!”. Tu te crezi mai drept decât toți? „Nu sunt ca ceilalți oameni” (50). Ce faci fariseule? Nu te gândești la numele comun al firii tale omenești [cu cel al celorlalți oameni]! Tu ai devenit un om impasibil, dar faci și pe iubitorul de oameni! Chiar dacă ai în gând [ce reprezintă] un om milostiv, renunță la cuvintele arogante! În orice caz, mulțumește că nu ești ca unii dintre oameni, dar nu zice că nu ești „ca ceilalți oameni: răpitori, nedrepți, (55), preacurvari”. În afară de tine, toți sunt răpitori, fariseule? Toți sunt nedrepți și numai tu singur se întâmplă să fii drept? Toți sunt preacurvari, și numai ție îți aparține virtutea înfrânării? „Nu sunt ca ceilalți oameni, răpitori, nedrepți, preacurvari, sau ca și acest vameș”.

Acum (60) (597) a început să prindă aripi cugetul omului. Acum aripa sufletului său tresaltă către cer. De ce-l înjoșești cu aroganța cuvintelor, împiedicându-l să-și înalțe mărturisirea păcatelor la Iubitorul de oameni? De ce aduci insultă celui ce zace rănit [din pricina păcatului]? De ce grămădești (5) lemne la focul lui [lăuntric]? De ce ești acuzatorul conștiinței lui care bate cu stăruință?

„Sau ca și acest vameș”. De fapt, ce ai văzut, omule, că făcea vameșul? Ai văzut că tâlhărea? Ai văzut că jefuia ostenelile altora? Ai văzut că prăda lucrurile altora? Ai văzut că secera cele ce nu a semănat? Ai văzut că strângea de unde nu (10) a împrăștiat? Ai văzut că întindea vreo mreajă trecătorilor [prin țară]? O, fariseule, nu ai văzut nimic de acest fel, însă [poți] să privești chipul vrednic de milă, chipul demn de compasiune și de ajutor, fiindcă [vameșul] stă culcat pe fața sa, își chinuiește pieptul ca pe un atelier de lucruri rele [și] nu îndrăznește (15) să-și ridice ochii la cer! Poate chiar și de la stele așteaptă învinuire, sau, mai degrabă, își închipuie că mulțimea păcatelor sale stau scrise pe tăria cerului. A stat departe de templu ca unul care se judecase [nevrednic de acesta, și] cu voce tare a strigat aceasta: „Miluiește-mă!”, de vreme ce deja se osândea pe sine.

Nu ai citit ceea ce este scris (20): „Să nu pornești spre mânie pe om în strâmtorarea sa!”[2] El este neajutorat, [și] din cauza mulțimii învinuirilor, frământările l-au învăluit întru totul. Conștiința lui s-a folosit de mâna dreaptă când își lovea pieptul [și] a făcut public împotriva sa acest lucru. Nu te-a înduplecat (25) să tremuri? Nu te-a stimulat în vederea compăti-

1 *Luca* XVIII, 10.

2 *Înțelepciunea lui Iisus Sirah* IV, 2.

mirii, de vreme ce acesta își pleca fața la pământ? Nu ți-a potolit cugetarea inumană din moment ce nu îndrăznea să-și ridice ochii la cer? Într-adevăr, când storcea banii [poporului], atunci trebuia ca tu să invoci astfel de cuvinte împotriva lui, cu toate că se cuvenea ca în acel moment el să nu fie acuzat doar (30) de tine, ci de fiecare cetățean în parte. Desigur că atunci când și-a recunoscut propriile păcate, când a băgat de seamă rănile sufletului său, a alergat la Doctorul care vindecă fără de plată. Când și-a adus aminte de păcatele sale, a năzuit la ajutorul Stăpânului celui milostiv. Prin urmare, o, fariseule, nu l-ai insultat inutil? (35)

„Nici ca acest vameș". Totuși, nu cumva se găsesc alți vameși care să iubească tânguirea dulce a pocăinței? Dacă ai o mare dorință să învinuiești pe păcătoși, întoarce limba ta împotriva celor care încă se mai înfășoară cu mrejele aviditații de câștig (40). De fapt, urmând acestei dorințe, ura ta este de prisos, fiindcă, nu numai că nu poți să vatămi omul, ba mai mult îl întărâți și pe Stăpânul, din moment ce Își arată iertarea într-un timp mai scurt.

2. „Iar vameșul, zice [evanghelistul], departe stând, nu voia (45) nici ochii să-și ridice la cer". Fără îndoială că și el a reiterat cu îndrăzneală cuvintele lui Manase: „Nu sunt vrednic a căuta și a privi înălțimea cerului din pricina mulțimii nedreptăților mele"[3]. Într-adevăr, multe rele erau atunci adunate în sufletul vameșului: (50) dorința nesățioasă după bani, setea de nedreptate ce nu admitea vreo limită [și] răpirea care nu avea sfârșit. Este un lucru adesea întâlnit pentru firea omenească [să existe] un vameș rău, un împlinitor nedrept al legii, un răpitor neacuzat, un hoț neînfricat, un tâlhar fără vină, o pagubă inerentă, un lup de oi necuvântătoare, (55) o fiară cu chip de om. Cu atâtea răutăți s-a urcat vameșul la templu. Într-adevăr, când a făcut toate aceste lucruri groaznice și cu anevoie a constatat povara din suflet a păcatelor sale, când, prin urmare, și-a frânt grumazul, atunci a căutat să se ușureze de sarcina [păcatelor sale], și, deși nu (60) avea cum [să se ușureze de această] greutate, s-a lovit [în piept]. Mai mult, a avut o înțelepciune grozavă și a găsit un chip aparte de eliberare, fiindcă și-a adus aminte de glasul Stăpânului care striga către păcătoși: „Veniți la Mine toți cei osteniți și împovărați și Eu vă voi odihni pe voi!"[4] Aducându-și aminte (65) de acest cuvânt, s-a apropiat de templul (598) lui Dumnezeu cu sarcina păcatelor sale. Așadar, de vreme ce era neputincios și nu mai putea să-și poarte [povara păcatelor lui], a căzut imediat pe fața sa și zicea către Domnul: „Ispășire fă-Te mie păcătosului!"[5]

Se întâmplă, zice [vameșul], să fiu lipsit de orice faptă bună. Sunt tulburat din pricina îngrozitoarelor mele rele. Fărădelegile mele depășesc măsura de nisip a mării (5) [și] s-au înmulțit mai mult decât perii capului meu. Văd că

3 *Manase* IX.

4 *Matei* XI, 28.

5 *Luca* XVIII, 13.

deja este pronunțată judecata Ta în legătură cu cei ce au suferit nedreptate din partea mea. Știu că înaintea scaunului Tău [de judecată] se vor deschide cărțile, în care cu adevărat au fost scrise suspinurile celor ce au călătorit [prin această viață] (10). Nu este vreun chip de nedreptate care să-i scape cunoștinței Tale fără părtinire. Nu am vreme de justificări, nu-mi rămâne vreun loc de scăpare. Nu îndrăznesc să ridic ochii la cer. Mă tem ca nu cumva chiar și pământul să vadă faptele mele, de vreme ce chiar și (15) cele neînsuflețite aduc acuze împotriva celui păcătos.

De aceea, alergând către Tine, Stăpânul tuturor, am găsit drept ajutor rugăciunea: „Ispășire fă-Te mie păcătosului!" Mare este adâncul răutăților mele! Însă, (20) ce [nu se poate curăți] pentru mulțimea bunătății Tale? La oameni, mântuirea mea este un lucru imposibil, dar la Tine, Stăpâne, toate sunt cu putință. Dacă, pe de-o parte, ai venit pe pământ pentru cei drepți, fiind dezgustat foarte mult de locul unde se strâng veniturile publice am alergat la templul Tău, iar dacă, pe de altă parte, ai dat și păcătoșilor un cuvânt de îndreptățire, și dacă, mai bine zis, ai trăit prin întocmirea [acestui cuvânt] în compania lor, nu-mi da impresia că la Tine (25) speranțele mele sunt lipsite de nădejde, ci vindecă inima mea cea zdrobită [și] înviază-mă pe mine cel mort din cauza păcatelor mele. Desfrânata s-a atins de Tine și și-a curățit murdăria răutăților. Ai dăruit [spre atingere] unei femei credincioase marginea hainei Tale și ai oprit scurgerea de sânge. Te-ai apropiat de un paralitic (30) care zăcea întins, iar pe un slujitor [regesc] l-ai ridicat din patul său și l-ai arătat [sănătos]. Ai văzut că un orb rătăcea pe cale și i-ai redat frumusețea experienței de a vedea. Pe de-o parte, i-ai uns partea trupului de care era lipsit, restaurând cu tină trupul cel luat din pământ, iar pe de altă parte, ai deschis ușa comunicării cu lumina, arătând omului frumusețea

...alergând către Tine, Stăpânul tuturor, am găsit drept ajutor rugăciunea: „Ispășire fă-Te mie păcătosului!" Mare este adâncul răutăților mele! Însă, ce nu se poate curăți pentru mulțimea bunătății Tale?

zidirii. Ai văzut (35) că o femeie plângea și, biciuind iadul înainte de vremea Învierii, l-ai scos de acolo pe Lazăr ca din gura unui leu, răpindu-l pe om din [ghearele] morții. După ce te-ai uitat cu milă la un bărbat atunci când Ți se prosterna și se cufunda groaznic în dezastrul lipsei de urmași, Te-ai aplecat (40) îndată la rugămințile lui și ai chemat-o pe copilă, iar după ce ai strigat-o, fata a înviat și moartea a fugit. Văzându-și propria fetiță sfâșiată de către diavol, a strigat către Tine chiar și femeia cananeeancă, iar când a zis cu mare glas acel: „Miluiește-mă!", nu și-a pierdut speranțele, de vreme ce (45) ai lăudat credința ei, de vreme ce ai alungat lupul de la oaia [cea cuvântătoare] și ai izgonit pe cel care a locuit întru ea cu turbare. Ai pus capăt durerii mamei, dăruindu-i fetiței cu bunăvoință refacerea simțurilor [duhovnicești].

Ai hrănit în pustie o mulțime [de oameni] cu pâini mici, dar și eu pătimesc de o foame de dreptate și cu suflet mic caut stăruitor la iubirea Ta de oameni (50). Miluiește-mă și pe mine ca pe unul dintre cei care au rămas în mintea Ta! Mi-am pătat sufletul ca desfrânata înainte de pocăința ei. Pentru toți sunt spurcat, asemeni celei cu scurgere de sânge care, înainte de vindecare, se consideră necurată. Sunt paralizat cu sufletul, mai mult decât trupul paraliticului. Sunt orb (55) cu ochii sufletului, precum orbul din naștere cu cei ai trupului. Sunt mort din pricina păcatelor mele, având sufletul strâmtorat în trup precum pe Lazăr îl avea mormântul. Aproape că port în sine-mi răutățile tuturor. Însă Tu, Cel Care i-ai miluit pe toți, ai milă și de mine (60) de vreme ce cu

rugăciune cad înaintea Ta! „Dumnezeule, ispășire fă-Te mie păcătosului!”

Așadar, de ce Milostivul Judecător este Răsplătitorul generos al celor ce aleargă cursa pocăinței? [Fiindcă], atunci când fariseul se lăuda, El suporta cu răbdare, și când vameșul se pocăia, Se bucura (599). [Judecătorul] a plătit fiecăruia ceea ce este după vrednicie, fiindcă unul, din cauza cuvintelor sale a aruncat de la sine folosul sufletului, ca și cum l-ar arunca din pricina unor vânturi violente, iar altul, umilindu-se, nu aștepta alt acuzator. Cu siguranță că pe vameș, care a devenit propriul său acuzator, l-a slobozit (5) de judecată, iar pe fariseu l-a arătat a fi mai nenorocit decât vameșul, întrucât a dat publicității realizările sale spirituale. Amândoi au avut o anumită dispoziție [lăuntrică]: unul a avut o intenție [de urcuș] de la sărăcie [duhovnicească] spre virtute, iar altul o alunecare din bogăție la sărăcia cea [duhovnicească].

Amândoi au avut o anumită dispoziție [lăuntrică]: unul a avut o intenție [de urcuș] de la sărăcie [duhovnicească] spre virtute, iar altul o alunecare din bogăție la sărăcia cea [duhovnicească].

De fapt, ce a zis Stăpânul? „Amin zic vouă: că acesta s-a coborât mai îndreptat (10) la casa sa decât acela”[6]. O, cât este de rea boala mândriei! Fariseul s-a întors plin de frunze, de vreme ce s-a încununat cu isprăvile sale ca și cu niște flori. Vameșul, fiind lipsit de orice răspuns, s-a rugat împreună cu acela[7]. Totuși, unul smerindu-se din proprie inițiativă a fost înălțat (15), iar altul, țintind la o înălțime nepotrivită, a răbdat [în fața oamenilor] o expunere vrednică de luat în râs. Nu era mai bine să se folosească (600) de cuvinte umilite? Nu era mai bine să asculte cuvântul proorocesc care zice: „Smeriți-vă înaintea Domnului și El vă va înălța pe voi!”[8]? Nu era mai benefic să-și fi stăpânit limba și să fi păzit bogăția [lăuntrică] pe care a dobândit-o cu multă trudă? De fapt, virtuțile pe care le-a adunat în decursul timpului (5), într-un scurt moment de cumpănă, le-a risipit din pricina limbii sale. Nu a auzit oare fariseul ceea ce este scris: „Necurat este înaintea lui Dumnezeu tot cel trufaș”?[9] Nu a fost învățat ceea ce bine s-a spus: „Să nu știe stânga ta ce face dreapta ta”?[10] Probabil că le-a cunoscut pe ambele, dar puterea (10) slavei deșarte a învins.

Așadar, să dobândim [și] noi smerenia vameșului și să lepădăm povara păcatelor! Să urâm mândria prin care fariseul a pierdut bogăția virtuților, fiindcă „Domnul celor mândri le stă împotrivă, iar celor smeriți le dă (15) har”[11]! Lui I se cuvine slava și puterea în vecii vecilor. Amin!

---

6 *Luca* XVIII, 14.

7 Literal: „a avut părtășie cu acela” [συνώδευσε τούτῳ].

8 *Iacov* IV, 10.

9 *Pildele lui Solomon* XVI, 5.

10 *Matei* VI, 3.

11 *Iacov* IV, 6.